

Prešeren in Slovanstvo. O stoletnici pesnikovega rojstva napisal prof. Fr. Ilešič. Ljubljana 1900. L. Schwentner. Katoliška tiskarna v Ljubljani. — „Ta razprava“, pravi pisatelj, „je bila že sprejeta za Prešernovo številko letošnjega ‚Ljubljanskega Zvona‘; ker pa se je uredništvu nakopilo mnogo gradiva, jo posebej objavljam, da njen obseg drugim v ‚Zvonu‘ ne vzame preveč prostora.“ Da njen obseg drugim v ‚Zvonu‘ ne vzame preveč prostora! Hudomušni čitatelj te razprave bi pa še lahko pristavil: Da nje vsebina preveč ne ohladi vročih Prešernovih slavospevov v ‚Zvonu‘! Res, kontrast med tem Ilešičevim spisom in med spisi v Prešernovi številki „Ljubljanskega Zvona“ je tako velik, da si ne moremo prav misliti, kako bi se podali skupaj. V decembrski številki „Ljubljanskega Zvona“ — v „Prešernovem albumu“ — se Prešeren v vseh spisih slavi, hvali, zagovarja. Ilešičev spis pa — to ni slavospev Prešernu, to je precej razločen odmev ostre graje, to ni kadilo, prej je hladilo na dosevanje prevroče Prešernove slavospeve! — Zanimiva pa je ta Ilešičeva razprava, med Prešernovimi dosedanjimi ocenami res nekaka novost. Prostorsko priznamo, da tako odkrito v Slovencih poleg dr. Mahničiča še nihče ni pisal o Prešernu, kakor v tej razpravi prof. Ilešič. Pač ta razprava izprva lahko nekam čudno dirne bravca, ki je navajen iz znane razprave Stritarjeve o Prešernu častiti v Prešernu velikega domoljuba, proroka pevca, rešitelja naroda, žrtvo svojega naroda, pevca in mučenika, gorečega Slovana. Ali Ilešičeva razprava hoče ravno pokazati, koliko resnice je v onih trditvah o Prešernu „probuditelju in rešitelju naroda“ (str. 5). Razprava je razdeljena v šest poglavij: I. Kranjec-Slovenec; II. Prešeren in slovenska narečja; III. Prešeren in ilirizem; IV. Zakaj je bil Prešeren zoper ilirizem; V. Prešeren in slovenski narod; VI. Pisateljev splošni posnetek. Na podlagi Prešernovih poezij, različnih pisem in drugih zgodovinskih poročil nam pisatelj v teh poglavjih dokazuje, da so nekatere onih trditve v prejšnjih razpravah o Prešernu neresnične, neopravičene in pretirane. Prinesel je torej več luči v pravo poznavanje in ocenjevanje pesnika Prešerna. Zato zasluži priznanje. V svojih sklepnih trditvah pa se nam vidi, da je šel pisatelj vendar malo predaleč. Če so prejšnji ocenjevalci Prešerna hvaleč grešili „per excessum“, se nam vidi, da je profesor Ilešič včasih grešil „per defectum“. Res, če pravi pisatelj na koncu: „Spomenik, ki se postavi Prešernu v Ljubljani, ne more biti izraz hvaležnosti slovenskega naroda za trud, ne vtelesenost vzorov slovenski mladini, pričal pa bo domačinom in tujcem, da je na slovenski zemlji bil rojen velik pesnik, izredno nadarjen sin Apolonov, ki je v slovenskem jeziku izražal evropsko kulturo“ — se moramo začudeni

vprašati: Ali tako? Ali naj samo to priča spomenik? To je vendar — malo premalo! Potemtakem se Prešeren ne bi razločeval od Anastazija Grūna v ničemer drugem, kakor da je on v slovenskem jeziku izražal evropsko kulturo, dočim Grūn v nemškem! Tako naziranje je nepravilno. Slovensko ljudstvo je dolžno Prešernu biti hvaležno. Naravnost neresnična je pisateljeva trditev, da je Prešeren „pesnujoč služil le svojim čuilstvom in nikomur drugemu“ (str. 43). Saj je Prešeren dne 5. julija l. 1837. sam pisal Vrazu: „Našo materinščino izobraževati, to je namen naših pesmi in drugega slovstvenega dela!“ Profesor Ilešič pravi tudi, da Prešeren „ni razumel svoje dobe v slovenski zgodovini“ (str. 43), — pač zato, ker se ni pridružil ilirskemu gibanju. Prešeren je pač vedel, zakaj se ni: Spoznal je, da je boljše ohraniti slovenskemu narodu slovensko individualnost. Ravno iz dejstva, da se nikakor ni hotel pridružiti, mi danes sklepamo lahko, da je dobro poznal svojo dobo (primeri: „Prešernov album“: Več Prešerna!). Če dalje pravi pisatelj, da je Prešernova „muza oznanjala Slovencem dotlej neznano zgolj človeško moralo“, moramo reči: To ni res, „Krst pri Savici“ priča nasprotno. Pa profesor Ilešič nam bo najbrže odgovoril z besedami, ki jih je zapisal v svoji razpravi (str. 40): „Pustimo jedro ‚Krst pri Savici‘, da srečen je le ta, kdor z Bogomilo up sreče onstran groba v prsih hrani“ — saj je ‚Krstu‘ z namenom dal (Prešeren) tendenco!“ Seveda, potem je lahko govoriti o zgolj človeški morali Prešernove muze! Sicer pa zanimivo knjižico priporočamo Slovencem, da jo proučujejo in o njej razmišljajo.

Dr. M. P.

Hrvaška književnost.

Hrvatske povjestne gradjevine, izdaje E. Laszowski. — Mladi, vendar že dobro znani hrvaški zgodovinar Emil Laszowski, pristav deželnega arhiva v Zagrebu, je začel izdajati delo, v katerem bo opisal vse hrvaške zgodovinske zgradbe, kot gradove in njihove razvaline, samostane, cerkve in mesta. Vsak opis bo pojašnjevala ena ali več slik, načrtov itd. Tega dela, katero naj bi krasilo vsako hrvaško hišo, sta izšla dozdej dva snopiča v veliki obliki. V prvem snopiču je opisan Trsat in gradovi Perušić, Erdut in Kostel, a v drugem gradovi Brezovica, Hreljin, Grebengrad in Klokoč. Prav zanimivo je opisal pisatelj lepo zgodovino Trsata, njegovega samostana, cerkve in gradú. Samostanski refektorij krasé tudi slike Slovenca Aleksandra Robleka († 1884.), pa bi bilo dobro, če bi kdo tega že skoraj pozabljenega slikarja bolj natanko opisal in ocenil njegova dela. V zgodovini turških vojsk je zelo važen grad Perušić v

Liki. Turki so v njem mnogo let gospodarili, a l. 1685. so ga morali za vselej zapustiti in ga izročiti generalu Ivanu Jožefu grofu Herbersteinu in slavnemu duhovniku Marku Mesiću. Do 700 Turkov se je tedaj pokrستilo, a tamkajšnja turška džamija je bila l. 1695. izpremenjena v katoliško cerkev. Iz Like nas vodi pisatelj na drugo stran hrvaške domovine v ravni Srem, kjer je opisal grad Erdut ob Donavi. Od tukaj pohitimo pa zopet na štajersko mejo, kjer ležé razvaline starodavnega Kostela, kjer so nekđaj gospodovali mogočni celjski grofje in Ivan Vitovec. Lepo zgodovino ima tudi grad Brezovica, katera stoji ne daleč od Zagreba ob Karlovški cesti. Ogromne razvaline pričajo o slavi frankopanskega gradu Hreljina v Bakarski okolici, od koder je prekrasen razgled na Bakarski zaliv in na morje. Med najstarejše gradove v Zagorju spada Grebengrad, katerega razvaline stojé nedaleč od Novega Marofa. Grebengrad je sezidan izvestno že v XII. veku in ima lepo in slavno preteklost. Zadnji grad, kateri je opisan v drugem snopiču, je Klokoč, a stoji v Banovini ob rečici Glini. Pisateljeva naloga ni lahka. Zbrati zgodovino vseh zgodovinskih zgradb zemlje, katera ima

tako slavno in burno preteklost, kot jo ima Hrvaška, ni lahko; tako opravilo zahteva celega in dobro zgodovinsko izurjenega človeka. Razun tega se mora tudi varovati, da ni preobširen v opisovanju; v kratkih, odločnih potezah mora narisati zgodovino poedinega gradú, a pri tem vendar paziti, da ga razume tudi širje občinstvo. Kakor izpričujeta dosedaj izišla dva snopiča, je pisatelj kos svoji nalogi. Ko nas najpoprej seznaní z okolico in privede do svojega gradú, pripoveduje nam mirno, kratko in razumljivo najvažnejše točke iz njegove zgodovine, tako da opravičeno sklepamo, da bo mnogo koristil s svojim delom. Prav zato pa tudi želimo, da bi svoje res domoljubno delo z isto navdušenostjo in z istim veseljem, s katerim ga je začel, tudi dovršil, a med svojim narodom našel obilo naročnikov, kateri bi mu izdajanje s svojimi doneski omogočili. Celo delo bo obsegalo 3—5 knjig, in vsaka knjiga bo imela 10 snopičev, a veljala bo 15 K. Naročnino sprejema in delo tiska podjetna tiskarna Antona Scholza (Zagreb, Gajeva ulica št. 7), katera se mnogo trudi, da bo delo res okusno in lepo; tisk in slike knjigo zelo priporočajo. Janko Barle.

Glasba.

Gorski odmevi. Zbirka moških zborov in čveterospevov. Uglasbil Janez Laharnar, organist. Delo 8. V Ljubljani. Založil skladatelj. — Tisk J. Blaznikovih naslednikov. 1900. — Enajst moških zborov, različnih po vsebini in vrednosti, a vseskozi primernih našim moškim in mladeniškim pevskim društvom, imamo tu pred seboj. Poleg šaljive „Napitnice“ in veselega „Vinskega hrama“, imamo tu dve koračnici: „Bratje, v kolo se vstopimo“ (uvod nam ne ugaja) in krepko „Dijaško“, in tudi resne, veličastne skladbe, kot je „Mi vstajamo!“ „Moja domovina“. Zelo mehkoliričnega, skoro sentimentalnega značaja so skladbe s samospievi, med katerimi gre prvo mesto „Naši zvezdi“. Zbirko sklepa mila „Lahko noč“ z bariton-solo. To zbirko priporočamo posebno raznim mladeniškim društvom. Besede so vseskozi dostojne — na to opozarjamo še posebej, ker razna, tako naglo se množeča katoliška društva morajo izključiti iz svojega glasbenega repertoarja vse, kar se ne strinja z njih namenom, — glasbena oblika pa je toliko uglajena in prijetna, da bo ustrezala tudi estetično-vzgjajajočemu namenu. Dobi se pri gospodu skladatelju, organistu na Št. Viški Gori (p. Slap ob Idriji) za 1 K 40 h.

Božične predigre. Zložil Ignacij Hladnik. V Ljubljani. Založil skladatelj. Tisk J. Blaznikovih

naslednikov. Za božične praznike so te predigre dragoceno darilo. Saj morajo organisti posebno za slavnostne priložnosti imeti pripravljenih kaj posebnih glasbenih točk tudi za orglje same. Znani gospod skladatelj je v tej zbirki podal dvanajst raznih iger, med njimi več takih, ki se odlikujejo po zares duhoviti in umetni sestavi. Tu najde orgljavec krepke začetne in sklepne stavke in melodiozne medigre. Te igre so prvi zvezek večje zbirke z naslovom „Slovenski organist“. Cena zvezku je 1 K.

Pod oknom. Samospev za bariton s spremljevanjem klavirja. Ob stoletnici Prešernovega rojstva. Zložil dr. Gojmir Krek. Založil L. Schwentner. V Ljubljani. Cena 1 K 60 h. Na znano Prešernovo pesem „Luna sije“, je zložil gospod skladatelj fantazijo v obliki pesmi. Zdi se nam, da je preveč izrednih harmoničnih efektov hotel položiti v to skladbo, ki bi po svojem besedilu morala biti milo-lirična. Najlepši je pač oddelek „V hram pogledajte“. Zunanost je sicer moderna, a okusna.

Zimska idila. Balada (Besede A. Aškerca). Gospodu dr. Beli Stuhcu prijateljsko posvečeno. Za srednji glas s spremljevanjem klavirja uglasbil Risto Slavin. Op. 7. Komisijonalna založba L. Schwentner v Ljubljani. — G. Risto Slavin je že večkrat pokazal, da dobro zadene baladni ton